

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD
REPUBLIKE SRPSKE
BANJA LUKA
71 0 P 211239 18 Rev
Banja Luka, 15.5.2019. godine

Vrhovni sud Republike Srpske u vijeću sastavljenom od sudija Tanje Bundalo, kao predsjednika vijeća, Darka Osmića i Davorke Delić, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužitelja D.S. iz L., koga zastupa punomoćnik D.M., advokat iz B., protiv tužene H.A.A. b. a.d. B., radi utvrđenja ništavnosti i sticanja bez osnova, odlučujući o reviziji tužitelja izjavljenoj protiv presude Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 211239 16 Gž od 08.12.2017. godine, na sjednici održanoj dana 15.5.2019. godine, donio je

PRESUDU

Revizija se odbija.

Obrazloženje

Prvostepenom presudom Osnovnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 211239 15 P od 21.01.2016. godine usvojen je tužbeni zahtjev tužioca, te je utvrđeno da je pravno ništava odredba člana 12. Ugovora o hipotekarnom kreditu uz valutnu klauzulu u CHF broj: 1633-0-82180 od 25.04.2007. godine, te je tužena obavezana da tužiocu omogući otplatu preostalog dijela kredita u KM po istom kursu koji je primjenjivan pri isplati kredita, bez mogućnosti tužene da proizvoljno i jednostrano mijenja ugovorenu kamatnu stopu, slijedom čega je tužena obavezana da tužiocu isplati sljedeće iznose: iznos od 14.970,75 KM na ime glavnog duga - razlike između uplata tužioca i anuiteta kredita neusklađenih s tržišnom vrijednošću Libora utvrđenom u periodu od 01.07.2007. do 30.11.2015. godine, te iznos od 9.220,14 KM kao iznos obračunate i dospjele zatezne kamate za više obračunat i naplaćen kredit po osnovu neusklađene vrijednosti Libora s tržišnom vrijednošću od 01.07.2007. do 30.11.2015. godine, kao i zakonsku zateznu kamatu na iznos glavnog duga (od 14.970,75 KM) za period od 01.12.2015. godine pa do isplate, iznos od 46.425,93 KM na ime ukupno obračunatog i naplaćenog kredita po osnovu kursne razlike, u periodu od od 01.07.2007. do 30.11.2015. godine, te iznos od 26.393,76 KM kao iznos obračunate i dospjele zatezne kamate za više obračunat i naplaćen kredit po osnovu kursne razlike od 01.07.2007. do 30.11.2015. godine, kao i zakonsku zateznu kamatu na iznos glavnog duga (od 46.425,93 KM) za period od 01.12.2015. godine pa do isplate.

Obavezana je tužena da tužiocu nadoknadi troškove postupka u iznosu 3.052,50 KM, u roku od 30 dana donošenja presude.

Sa preostalim dijelom zahtjeva za naknadu troškova postupka, koji predstavlja razliku između traženog i dosuđenog iznosa, tužilac je odbijen.

Drugostepenom presudom Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 211239 16 Gž od 08.12.2017. godine žalba tužene je djelimično uvažena, presuda Osnovnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 211239 15 P od 21.01.2016. godine, u dijelu odluke o glavnoj stvari i troškovima parničnog postupka preinačena tako što se odbija zahtjev tužioca da se utvrdi da je pravno ništava odredba člana 12. Ugovora o hipotekarnom kreditu uz valutnu klauzulu u CHF broj 1633-0-82180 od 25.04.2007. godine, da tužena tužiocu omogući otplatu preostalog dijela kredita u KM po istom kursu koji je primjenjivan pri isplati kredita, bez mogućnosti tužene da proizvoljno i jednostrano mijenja ugovorenu kamatnu stopu, te isplati iznos od 46.425,93 KM na ime ukupno obračunatog i naplaćenog kredita po osnovu kursne razlike, u periodu od od 01.07.2007. do 30.11.2015. godine, te iznos od 26.393,76 KM kao iznos obračunate i dospjele zatezne kamate za više obračunat i naplaćen kredit po osnovu kursne razlike od 01.07.2007. do 30.11.2015. godine, kao i zakonsku zateznu kamatu na iznos glavnog duga (od 46.425,93 KM) za period od 01.12.2015. godine pa do isplate i obavezuje se tužena da tužiocu naknadi troškove postupka u iznosu od 763,12 KM umjesto iznosa od 3.052,50 KM.

Žalba tužene je u ostalom dijelu odbijena i označena prvostepena presuda u preostalom dosuđujućem dijelu odluke kojom je dosuđena naknada na ime neusklađenosti anuiteta tužioca sa vrijednošću Libora i zakonskih zateznih kamata dosuđenih na utvrđeni iznos, potvrđena.

Blagovremenom revizijom drugostepenu presudu pobija tužitelj zbog pogrešne primjene materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka, s prijedlogom da se revizija usvoji i pobijana presuda preinači tako da se udovolji tužbenom zahtjevu u cjelosti ili da se revizija usvoji, pobijana presuda ukine i predmet vrati drugostepenom sudu na ponovno suđenje.

U odgovoru na reviziju tužena strana osporava sve navode revizije i predlaže da se revizija odbije.

Revizija nije osnovana.

Predmet odlučivanja u ovom parničnom postupku je zahtjev tužitelja za utvrđenje da je pravno ništava odredba člana 12. Ugovora o hipotekarnom kreditu uz valutnu klauzulu od 25.4.2007. godine; da se tužitelju omogući otplata preostalog dijela kredita po kursu koji je primjenjivan pri isplati kredita; da se tužena obaveže da tužitelju isplati razlike između uplata tužitelja i anuiteta kredita neusklađenih sa tržišnom vrijednošću libora uz zakonsku zateznu kamatu; te iznos ukupno obračunatog i naplaćenog kredita po osnovu kursne razlike uz dospjelu zakonsku zateznu kamatu za periode navedene u tužbenom zahtjevu.

Raspravljajući o ovako postavljenom tužbenom zahtjevu, prvostepeni sud je utvrdio: da su se parnične stranke nalazile u ugovornom odnosu po osnovu zaključenog ugovora o hipotekarnom kreditu uz valutnu klauzulu u CHF koji je zaključen 25.04.2007. godine; da je predmetnim ugovorom tužena kao davalac kredita odobrila tužiocu kredit u iznosu od 133.893 CHF, što je na dan odobrenja kredita iznosilo 160.234,97 KM; da je tužena ispunila svoju ugovornu obavezu tako što je tužiocu stavila na raspolaganje odobreni iznos kredita; da je tužilac uredno ispunjavao svoje ugovorne obaveze i otplaćivao tuženoj mjesečne rate po otplatnom planu; da je odredbom člana 12. ugovora ugovorena promjenljiva kamatna stopa koju čini redovna kamatna stopa vezana za godišnji Libor + 4,25% kamatna marža, Libor fiksiran na 31.12. za cijeli dvanaestomjesečni period zaokružen na sljedeću veću četvrtinu koja u trenutku zaključenja ugovora iznosi 8,25% godišnje na iznos kredita; da je tužena ugovorila da se druga ugovorna strana saglašava sa primjenom odluke o kamatnim stopama i svim kasnijim izmjenama i dopunama iste koje će biti vršene odlukama tužene; da je tužena u periodu

od 01.01.2009. do 30.11.2015. godine vršila izmjenu kamatne stope svojim internim odlukama bez saznanja druge ugovorne strane o istima i bez njegove saglasnosti; da je na osnovu nalaza i mišljenja vještaka finansijske struke utvrđeno da je tržišna vrijednost Libora na dan potpisivanja ugovora 25.04.2007. godine iznosila 1,500, u 2007. godini 2,500, u 2008. 3,00, u 2009. 1,25, u 2010. i 2011. godini 0,75, u 2012. i 2013. 0,50 i u 2014. i 2015. 0,25; da tužena visinu kamatne stope nije usklađivala sa visinom kamatne marže na utvrđenu tržišnu vrijednost Libora; da je u periodu kada se tržišna vrijednost Libora smanjivala tužena stopu kamatne marže povećavala pa time i ukupnu kamatnu stopu; da promjene kamatne stope nisu utvrđene sa danom promjene Libora već sa zakašnjenjem po nekoliko mjeseci; da tužena nije pratila stvarno kretanje Libora prilikom utvrđivanja visine kamatne stope; da je u periodu od 01.01.2009. do 01.07.2012. godine tužilac zbog neusklađivanja kamatne stope sa tržišnom vrijednošću Libora pretplatio ukupan iznos od 14.970,75 KM i da zakonska zatezna kamata na iznos ovog glavnog duga iznosi 9.220,14 KM; da je odredba člana 12. ugovora pravno ništava, jer tužilac u vrijeme zaključenja ugovora nije imao saznanja o odlukama tužene o visini kamatne stope; da tužena u skladu sa promjenama sa tužiocem nije zaključivala posebne anekse ugovora; da tužilac nije imao mogućnost da sazna sadržinu odluka tužene; da je tužena odlukama mijenjala visinu ugovorene kamatne stope na drugačiji način nego što je to bilo ugovoreno članom 3. predmetnog ugovora; da je odredbom člana 3. ugovora određeno trajanje kredita od 120 anuiteta; da je utvrđena rata od 1.621,21 CHF; da se ista obračunava u CHF, a naplaćuje u KM koja je obračunata po srednjem kursu tužene na dan uplate rate; da je tužena ovakvim ugovaranjem postupala suprotno odredbama člana 394. i 1065. Zakona o obligacionim odnosima; da je obaveza tužioca u određenom novčanom iznosu nastala momentom zaključivanja predmetnog ugovora; da je tužilac bio dužan tuženoj otplaćivati rate po srednjem kursu CHF preračunato u KM na dan isplate kredita (kao dan nastanka njegove obaveze), a ne po srednjem kursu CHF preračunatom u KM na dan uplate svake konkretne rate; da iz nalaza i mišljenja vještaka u dijelu koji se odnosi na utvrđivanje razlike između anuiteta u CHF i KM proizlazi da je tužilac po osnovu kursne razlike isplatio iznos od 46.425,93 KM i da je kamata na taj iznos 26.393,76 KM.

Imajući u vidu ovako utvrđeno činjenično stanje, prvostepeni sud zaključuje da je tužitelj doveden u zabludu pri zaključenju ugovora o kreditu, da je tužena banka iskoristila svoj položaj na tržištu novca, da je ugovor zaključen suprotno odredbama člana 396. i člana 1095. Zakona o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85 i 57/89, te "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04 – u daljem tekstu: ZOO), te je primjenom odredbi člana 11., 12., 13., 14., 15., 16., 18., 21., 210. i člana 1065. ZOO u cjelosti udovoljio zahtjevu tužitelja.

Odlučujući o žalbi tužene banke, drugostepeni sud je za razliku od prvostepenog suda stanovišta da nisu dokazani navodi tužbe da je predmetni ugovor zaključen suprotno zakonskim odredbama o autonomiji volje, pa je utvrdio da su stranke postigle saglasnost o zaključenju ugovora, u smislu odredaba člana 72. stav 1. i člana 26. i 28. ZOO, te da su svojom voljom ugovorile ispunjenje u stranoj valuti. Utvrđujući da je takvo ispunjenje u skladu sa odredbom člana 395. ZOO i da nije došlo do povrede načela jednake vrijednosti davanja, drugostepeni sud je zaključio da osporene odredbe ugovora nisu ništave. Saglasno tom utvrđenju, izjavljenu žalbu je usvojio i prvostepenu presudu preinačio, tako što je odbio zahtjev tužitelja za utvrđenje da su ništave sporne odredbe ugovora, a slijedom toga i zahtjev tužitelja za utvrđenje njegove obaveze uz primjenu fiksne kamatne stope i za isplatu kursne razlike, dok je prihvatio pravna shvatanja prvostepenog suda u pogledu dosuđene naknade na ime neusklađenosti anuiteta tužitelja sa vrijednošću libora i zakonske zatezne kamate, dosuđenih na utvrđeni iznos i u tom dijelu žalbu odbio, a prvostepenu presudu potvrdio.

Odluka drugostepenog suda je pravilna i zakonita i revizionim navodima nije dovedena u ozbiljnu sumnju.

U konkretnom slučaju, prema utvrđenju nižestepeni sudova, između tužitelja (kao korisnika kredita) i tužene (kao davaoca kredita) je dana 25.4.2007. godine zaključen ugovor o dugoročnom hipotekarnom kreditu uz valutnu klauzulu u CHF, odnosno ugovor o kreditu propisan odredbom člana 1065. ZOO. Ovim ugovorom banka se obavezuje da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a korisnik se obavezuje da banci plaća ugovorenu kamatu i dobijeni iznos novca vrati u vrijeme i na način kako je utvrđeno ugovorom. Predmetnim ugovorom tužitelj i tužena su se saglasili o bitnim elementima ugovora (visini iznosa koji se daje na ime kredita, namjena kredita, početak, rok i način vraćanja, ugovorenoj redovnoj kamati i načinu njenog obračuna, te zateznoj kamati u slučaju da korisnik kredita svoje obaveze ne izmiri u roku). Po tom ugovoru tužena je tužitelju isplatila iznos od 160.234,00 KM, što na dan odobrenja kredita po srednjem kursu koji je tada važio odgovara odobrenom iznosu kredita od 133.893,00 CHF.

Predmetni ugovor je zaključen sa valutnom klauzulom u CHF. Tužitelj prigovara dopuštenosti primjene navedene klauzule i na tome zasniva zahtjeve u ovoj parnici.

Valutna klauzula je pravno dopušten vid zaštite banke povjerioca iz ugovora o kreditu od štetnih tržišnih i inflatornih promjena realne vrijednosti novčanih sredstava stavljenih na raspolaganje korisniku kredita. Pravno dopuštenje ugovaranja valutne klauzule ima utemeljenje u odredbi člana 395. ZOO koja propisuje ako novčana obaveza glasi na plaćanje u zlatu ili nekoj drugoj stranoj valuti, da se njeno ispunjenje može zahtijevati u domaćem novcu prema kursu koji važi u trenutku ispunjenja obaveze, a njena je funkcija očuvanje realne tržišne vrijednosti plasiranih novčanih sredstava putem ugovora o kreditu. Ni drugim materijalno-pravnim propisima koji regulišu ovu oblast (kao Zakon o bankama) nije zabranjeno ugovaranje valutne klauzule.

Prema tome, u Republici Srpskoj kreditni poslovi se mogu zaključivati i realizovati tako da se kreditni iznos isplati u KM i konstituiše obaveza vraćanja primljenog u tržišnoj protivvrijednosti opredjeljene valute (u konkretnom slučaju CHF).

Predmetni ugovor zbog svoje dugoročnosti (period od 10 godina) ima i elemente aleatornosti, zbog čega ugovorne strane moraju iskazati posebnu pažnju prilikom njegovog zaključenja. Međutim, objektivno gledajući, upravo zbog te dugoročnosti (višegodišnjeg trajanja ugovora o kreditu), ni banka ni korisnik kredita nisu u prilici da u vrijeme zaključenja ugovora realno sagledaju sva buduća tržišna kretanja kursa valute obračuna, pa podjedanko snose posljedice aleatornosti takvog ugovora. Rast kursa CHF, kao primjenjenog valorimetra, nije mogao predstavljati predvidljivu i realnu procjenu banke, niti izraz njenih lukrativnih namjera da po tom osnovu stekne nesrazmjernu imovinsku korist na štetu primaoca kredita.

Iz tih razloga se ne mogu prihvatiti revizioni navodi kojima se ističe da u momentu zaključenja ugovora na strani tužene nije bilo savjesnosti niti poštenja. Ne može se prihvatiti ni stanovište prvostepenog suda, na koje se tužitelj poziva u reviziji, da na njegovoj strani nije bilo slobodne volje za zaključenje ugovora, odnosno da je doveden u zabludu u pogledu pravne prirode i posljedica ugovorene valutne klauzule, jer kako je već rečeno ni tužena u momentu zaključenja ugovora nije mogla sagledati buduća tržišna kretanja kursa valute obračuna – CHF,

odnosno u konačnom pravne i ekonomske posljedice ugovaranja valutne klauzule. Uostalom, sve kad bi se i prihvatilo da je tužitelj u pogledu svoje pregovaračke pozicije i nivoa obavještenosti kod zaključenja ugovora bio u slabijem položaju u odnosu na banku, kod činjenice da tokom postupka nije osporio da je ugovor pročitao, imajući u vidu jasne zakonske odredbe koje regulišu ugovor o kreditu i mogućnost ugovaranja valutne klauzule, trebale su mu biti jasne pravne posljedice zaključenja ugovora (da će rata kredita zavisiti od kretanja navedene valute), zbog čega je bez značaja ukazivanje revidenta na direktivu Evropske zajednice o nepoštenim uslovima u potrošačkim ugovorima, te na odluku suda Evropske unije od 20.9.2017. godine, a čija primjena nije obavezna za sudove u Bosni i Hercegovini.

Prema tome, pravilno je stanovište drugostepenog suda da nisu ispunjeni zakonski uslovi za utvrđenje ništavosti spornih odredaba ugovora o kreditu, odnosno odredbe člana 12. tog ugovora koja sadrži valutnu klauzulu i odnosi se na način primjene člana 3. istog ugovora.

Stoga ekonomske i pravne posljedice enormnog rasta kursa švajcarskog franka, koje su nastale nakon zaključenja predmetnog ugovora o kreditu, a za vrijeme njegovog važenja (kojima se bavi prvostepeni sud), predstavljaju objektivne nepredvidive okolnosti koje su nastale tokom trajanja ugovornog odnosa i koje su do te mjere otežale ispunjenje obaveze korisnika kredita da su objektivno dovele u pitanje i svrhu daljeg opstanka samog ugovora. Međutim, te okolnosti, radi zaštite načela jednakosti uzajamnih davanja, savjesnosti i poštenja, predstavljaju zakonski osnov za raskid ili izmenu predmetnog ugovora u smislu odredbe člana 133. ZOO (kako nije postavljen zahtjev u ovoj parnici) i nastupanja pravnih posljedica iz člana 132. ZOO, a ne mogu biti osnov za utvrđenje ništavosti spornih odredaba ugovora o kreditu (kako glasi zahtjev tužitelja).

Proizlazi, da drugostepeni sud nije pogriješio kada je usvojio žalbu tužene i prvostepenu presudu preinačio tako što je odbio zahtjev tužitelja za utvrđenje ništavosti spornih odredaba ugovora, a slijedom toga i zahtjev za utvrđenje zaduženja tužitelja bez primjene valutne klauzule, te za isplatu po osnovu kursne razlike.

Prema navedenom, pobijana presuda nema nedostataka na koje se ukazuje revizijom, niti onih na koje sud pazi po službenoj dužnosti, pa je o reviziji tužitelja odlučeno kao u izreci temeljem odredbe člana 248. Zakona o parničnom postupku ("Službeni glasnik RS" br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13).

Predsjednik vijeća
Tanja Bundalo

Za tačnost otpavka ovjerava
Rukovodilac sudske pisarnice
Amila Podraščić